

Η ΓΛΩΣΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΜΕ ΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΑΝΘΡΩΠΟ *

Υπό Αλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου
Όμ. Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Οἱ ἐκλεκτοὶ ὁμιλητῆς τῆς σημερινῆς Ἡμερίδος προτίθενται νὰ ἀπαντήσουν ὁ καθένας μὲ τὴ σειρά του καὶ μὲ τρόπο οὐσιαστικὸ στὰ θέματα ποὺ τοὺς ἔχουν ζητηθεῖ. Θέματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία καὶ τοὺς πολίτες της ποὺ τυχαίνει νὰ εἶναι οἱ περισσότεροι καὶ μέλη τῆς Ἐκκλησίας μας. Δὲν θὰ ὑπεισέλθω οὔτε θὰ προκαταλάβω τοὺς συνέδρους ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν εἰσηγήσεων. Ἦδη ὁ Σεβασμιώτατος Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς μας στὴν προλογικὴ εἰσήγησή του τοποθέτησε μὲ τρόπο σαφῆ τὰ πράγματα γιὰ τὸ τί περιμένουμε ἀπὸ τὴν Ἡμερίδα ποὺ διεξάγεται σήμερον ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου της.

Τρόπος ἀρθρώσεως ἑνὸς ἐκκλησιαστικοῦ λόγου

Δικό μου χρέος εἶναι νὰ ἐξετάσω τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία ἐπικοινωνῶντας σήμερον μὲ τοὺς ἀνθρώπους θὰ ἀρθρώνει ἕνα λόγο ἱκανὸ νὰ διασκεδάσει τὶς ἀμφιβολίες, νὰ προσφέρει ἐπιχειρήματα, νὰ ἀνατρέψει αἰτιάσεις, νὰ ξεδιαλύνει ἀπορίες, νὰ ἀποκαθιστᾷ τὴν ἀλήθεια σὲ περιπτώσεις ποὺ κυκλοφοροῦν ψεῦδη, νὰ καθαίρει ἀπὸ τὴν λασπολογία πρόσωπα καὶ καταστάσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ καταδικάζει συμπεριφορὰς ποὺ σκανδαλίζουν καὶ ἐμποδίζουν τὸν σωτηριώδη λόγο τοῦ Χριστοῦ νὰ φτάνει στὶς καρδιὰς τῶν συγχρόνων μας. Ἐφ' ὅσον ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ἡ φανέρωση τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμον θὰ πρέπει μὲ ἐπιστήμη καὶ τέχνη τόσο θεωρητικὰ ὅσο καὶ πρακτικὰ νὰ ἐνεργοποιήσει ὅλες της τὶς δυνάμεις γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου. Ὁ λόγος Της ὀφείλει νὰ εἶναι, ὅπως καὶ τοῦ Κυρίου, «ἄμωμος ἐπιστρέφων ψυχὰς» (Ψαλμ. 18, 8),

---

* Εἰσήγηση στό πλαίσιο Ἡμερίδος γιὰ τὰ Στελέχη Ποιμαντικοῦ Ἔργου Ἱερῶν Μητροπόλεων, ποὺ ὀργανώθηκε ἀπὸ τὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ Ἔργου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, στὴν Πεντέλη στὸν χῶρον τῆς Ἱ. Μονῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου, στίς 3 Ἰουνίου 2010 μὲ θέμα «Εἰς ἀπολογίαὶν τοῦ Εὐαγγελίου» (Φιλιππησίους 1, 17). Ἀπαντήσεις σὲ σύγχρονες προκλήσεις.

λόγος, δηλαδή, ποιμαντικός για να συγκροτηθεῖ τελικὰ ἡ μία Ποίμνη ὑπὸ τὸν ἕνα Ποιμένα.

Ἄν ὁ κάθε λόγος ποὺ προφέρεται ἔχει σημασία, κι ἂν γιὰ κάθε λόγο ἀργὸ θὰ δώσουμε λόγο κάποτε (Ματθαίου 12, 36), βαρύνουσα σημασία ἔχει ὁ λόγος τοῦ ποιμένα, ὁ ποιμαντικός λόγος ποὺ ἀπευθύνεται πρὸς πιστοὺς καὶ μὴ πιστοὺς ἢ ἀδιαφόρους. Εἴτε στὸ κήρυγμα λέγεται, εἴτε στὴν κατήχηση, εἴτε στὴν ἰ. ἐξομολόγηση, εἴτε στὴν συμβουλευτικὴ πράξη, ἀλλὰ καὶ στὶς ποιμαντικὲς ἐπισκέψεις καὶ περιστασιακὰ στὴν ὁποιαδήποτε συνάντηση, εὐκαίρως-ἀκαίρως ἢ ἀκόμη καὶ σὲ ἐπίσημα κείμενα τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ μορφήν ἐγκυκλίων καὶ ἄλλων ἐντύπων μηνυμάτων.

Ὁ λόγος, ὅπως γνωρίζουμε, σαρκώνεται, παίρνει σάρκα καὶ ὄστᾶ, διαμορφώνει ζωές, οἰκοδομεῖ μὰ καὶ γκρεμίζει, «κόκκαλα δὲν ἔχει καὶ κόκκαλα τσακίζει». Μπορεῖ νὰ εἶναι παρακλητικός καὶ παρήγορος· ὄχι ἐπιτακτικός, κατήγορος καὶ ἐπιτιμητικός ἀλλὰ ἐπαινετικός καὶ ἐνθαρρυντικός. Νὰ σὲ ἀνεβάξει στοὺς οὐρανοὺς ἢ καὶ νὰ σὲ κατεβάξει στὸν ἄδη· πληθωρικός καὶ ἀπέρριτος, νὰ γεννάει ἐλπίδες ἢ νὰ ὀδηγεῖ σὲ ἀπόγνωση. Νὰ εἶναι χαριτωμένος, «ἄλατι ἠρτυμένος» ἢ ἄνοστος, βαρετὸς καὶ μονότονος ἢ ἐνδιαφέρων καὶ ἐλκυστικός. Νὰ εἶναι εὐθύς ἢ νὰ ὑποκρύπτει διπλὰ μηνύματα. Ἐν πάσῃ, ὅμως, περιπτώσει ὀφείλει νὰ εἶναι ἕνας λόγος μὲ εὐγένεια καὶ τάκτ καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ προσβλητικός.

Αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ λόγου ποὺ ἀναφέραμε δὲν εἶναι ἀδιάφορα γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ θέλουμε νὰ πετύχουμε προφέροντας τὰ λιγοστὰ ἢ τὰ πολλὰ μας λόγια. Ἄν γιὰ τὸν ποιμένα «μία τις δέδοται θεραπείας ὁδός, ἢ διὰ τοῦ λόγου διδασκαλία» (Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος PG 48, 665), τὸν λόγο αὐτὸν ὀφείλουμε νὰ τὸν προφέρουμε μὲ τὶς καλλίτερες δυνατὸν συνθήκες, μὲ τρόπο ποὺ τὸ νόημά του νὰ φθάνει ἀκέραιο στὸν παραλήπτη καὶ νὰ γίνεται κατανοητό.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, καὶ ἐφ' ὅσον ἀναφερόμαστε στὸν τίτλο τῆς εἰσηγήσεώς μας γιὰ τὴ γλώσσα ἐπικοινωνίας τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο, καλὸ θὰ ἦταν νὰ ἐξετάσουμε τὶς συνθήκες ποὺ εὐνοοῦν τὴν ἐπικοινωνία γενικὰ καὶ ποὺ θεωροῦνται ἀναγκαῖες γιὰ τὴν καλὴ μετάδοση ποληροφοριῶν, ὅταν μάλιστα ἔχει τὴν καλὴ τύχη νὰ προσφέρει τὸ χαρούμενο μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου ποὺ εἶναι «πληροφορία πίστεως» (Ἐβραίους 10, 22).

Πολὺ βοηθητικὴ πρὸς αὐτὸ τὸ σκοπὸ μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ πρόσληψη στοιχείων ποὺ προβάλλει ἡ Θεωρία τῆς Πληροφορήσεως ἢ τῆς

Ἐπικοινωνίας τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἀπαραίτητα σὲ κάθε μεταβίβαση πληροφορίας καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξαρτᾶται ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἐπικοινωνίας.

Στοιχεῖα μεταδόσεως ἑνὸς μηνύματος

1. Καθορισμὸς τοῦ περιεχομένου τοῦ μηνύματος

Ἀρχικὰ πρέπει νὰ προηγηθεῖ ὁ καθορισμὸς τοῦ περιεχομένου τοῦ μηνύματος πὸν πρόκειται νὰ μεταδώσουμε καὶ θέλουμε νὰ τὸ ἐννοήσει ὁ συνομιλητὴς μας. Ἀσφαλῶς θὰ πρέπει νὰ ἔχει προϋπάρξει μέσα μας μία σὲ βάθος ἐπεξεργασία τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν καὶ νὰ ἔχουμε ἀποκτήσει μία ὀλοκληρωμένη ἀντίληψη γιὰ τὸ πῶς ἀντιμετωπίζει ἡ ὀρθόδοξη παράδοση τὶς ποικίλες διαστάσεις καὶ πτυχές τῶν ἀνθρωπίνων προβλημάτων. Ἀκόμα, τί λόγο προσφέρει γιὰ ὅλα ἐκεῖνα πὸν ἀπασχολοῦν τὸν ἄνθρωπο σήμερα (οἰκονομία, παγκοσμιοποίηση φτώχεια, νέες μορφές γάμου, τὰ «νέα φύλα», ἀντίσταση καὶ ἀνυπακοή στὶς ἀρχές κ.λπ). Ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι πάντοτε δεδομένα καὶ οὔτε εἶναι εὐκόλο νὰ δίνουμε λόγο ἐκ τοῦ προχείρου σὲ καθέναν πὸν μᾶς τὸν ζητᾶ.

2. Ὑπαρξη ἑνὸς μονοσημάντου λεξιλογίου

Ἔστω, ὅμως, ὅτι ἔχουμε καταλήξει στὸ περιεχόμενο. Δεύτερη φροντίδα μας θὰ εἶναι, τὸ μήνυμα αὐτὸ νὰ μεταδοθεῖ μὲ ἓνα μονοσήμαντο λεξιλόγιο. Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχουμε καθορίσει τὸ περιεχόμενο τοῦ μηνύματος· πρέπει νὰ τὸ διατυπώσουμε σὲ ὄρους, σὲ εἰκόνες, σὲ λέξεις, σὲ στάσεις, γενικὰ σὲ ἓναν **κώδικα** μονοσήμαντο ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχει πιθανότητα νὰ παρεξηγηθεῖ ἢ νὰ παρανοηθεῖ.

Σήμερα, ὅμως, ὅπως ὅλοι γνωρίζουμε, κινούμεθα στὸ χῶρο τοῦ πολυσημάντου. Οἱ λέξεις ἔχουν μία ἀπειρία νοημάτων, πὸν εἶναι ἱκανὴ νὰ διαταράξει κάθε ἐπικοινωνία καὶ τὴν πιὸ στοιχειώδη μετάδοση τοῦ μηνύματος. Ἄς πάρουμε γιὰ παράδειγμα τὴ λέξη ἀγάπη ἢ ἄλλες τρέχουσες λέξεις καὶ ὄρους ὅπως λιτότητα, κατανάλωση, προσωπικὰ δεδομένα καὶ δικαιώματα, προστασία τοῦ πολίτη κ.ἄ. Πόσα δὲν ὑπονοοῦνται κάτω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὄρους. Ἄλλοτε πάλι, τὸ νόημα μιᾶς λέξεως εἶναι συγκεχυμένο. Τί εἶναι ἀμαρτία, τί σημαίνει ἐνοχή; Ἡ

νηστεία ἐξισώνεται μὲ τὴ δίαιτα, οἱ μετάνοιες καὶ οἱ γονυκλισίες μὲ τὶς γυμναστικὰς ἀσκήσεις ἢ καὶ τὴν γιόγκα κ.τ.τ.

Θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξοικειωθοῦμε μὲ τὴν τρέχουσα σημασία τῶν λέξεων, ἔτσι ὅπως κυκλοφοροῦν στὶς «διαλέκτους» τῶν διαφόρων κοινωνικῶν ομάδων καὶ τάξεων ποὺ τὶς χρησιμοποιοῦν, γιατί στὸ τέλος ἄλλα θὰ λέμε καὶ ἄλλα θὰ καταλαβαίνουμε. Ἐστω κι ἂν δὲν ὁμιλεῖ ὁ ποιμένας τὴν ἴδια γλώσσα, πρέπει νὰ φροντίσει νὰ μάθει τί ἀνταποκρίνεται περισσότερο στὶς διάφορες κατηγορίες πιστῶν. Νὰ οἰκειοποιηθεῖ τί ἀκοῦνε, τί βλέπουν· νὰ διακρίνει τὰ ἐνδιαφέροντά τους. Μὲ ἄλλα λόγια νὰ προσοικειωθεῖ τὸν κώδικά τους.

Εἶναι γνωστό, ὅτι κατὰ τὴν μεταβίβαση πληροφοριῶν ὑφίσταται πάντοτε μερικὴ ἀπώλεια τοῦ νοήματος, ποὺ ὀφείλεται σ' αὐτὴν τὴν ἴδια τὴ μεταβίβαση. Ἄς σκεφθοῦμε τὴν παραμόρφωση τοῦ μηνύματος ποὺ θὰ προκύψει σὲ περίπτωση ποὺ ὁ κώδικας εἶναι διαφορετικός. Ἡ ἀλληλοκατανόηση θὰ συναντήσῃ μεγάλες δυσκολίες.

3. Προγραμματισμὸς ἢ προδιαγεγραμμένη εὐαισθησία

Ἡ κατανόηση τῆς πληροφορίας ποὺ μεταδίδεται γίνεται ἀπὸ τὸν ἀποδέκτη τῆς ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς προγραμματισμοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ δέκτη. Ὁ δέκτης, δηλαδή, ἔχει προγραμματισθεῖ μὲ τρόπο ποὺ νὰ δέχεται ὀρισμένες πληροφορίες· ἄλλες πάλι νὰ τὶς ἐνισχύει καὶ ἄλλες νὰ τὶς ἐξασθενεῖ. Ὑπάρχει κατὰ κάποιον τρόπο ἕνας περιορισμὸς τῆς δεκτικότητας, μία εὐαισθησία ποὺ ὁ βαθμὸς τῆς ποικίλλει ἀπὸ πληροφορία σὲ πληροφορία.

Ὁ προγραμματισμὸς αὐτὸς ἢ ἡ προδιαγεγραμμένη εὐαισθησία εἰδικῶν κατηγοριῶν ἢ ομάδων πιστῶν (νέων, ἐνηλίκων, ἐγγάμων, ἀγάμων, ἀδιαφόρων κ.λπ.) ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ομάδες αὐτὲς ἔχουν δικές τους ἐφέσεις, προβλήματα, ἀνάγκες, τοποθετήσεις ἀξιῶν, προτιμήσεις. Θ' ἀπευθυνθοῦμε, λοιπὸν, σ' αὐτούς, λαμβάνοντας σοβαρὰ ὑπόψη αὐτὴ τους τὴν εὐαισθησία, ποὺ εἶναι προδιαγεγραμμένη λόγω τῆς συμμετοχῆς τους στὴ συγκεκριμένη αὐτὴ ομάδα.

4. Ἐπιλογή τῶν πληροφοριῶν

Ἄλλο σημεῖο ποὺ πρέπει νὰ ληφθεῖ ὑπόψη εἶναι, ὅτι ἡ ἀντίληψη τῆς πληροφορίας εἶναι *ἐκλεκτικὴ*. Καμία πληροφορία ποὺ ἀποστέλλει ὁ

πομπός δὲν φθάνει αὐτούσια στὸν ἀποδέκτη. Εἶναι ἀνάμικτη μὲ πλῆθος ἄλλων πληροφοριῶν, πὺ πολλὲς φορὲς ἀντιφάσκουν καὶ εἶναι ἀντίθετες μεταξύ τους. Ὁ ἀποδέκτης μὲ κατάλληλη διεργασία ὀφείλει νὰ διασαφήσει καὶ νὰ ἐπιλέξει. Τὸ μήνυμα πὺ ὁ ποιμένας ἀπευθύνει πρὸς τοὺς πιστοὺς γιὰ ὅποιοδήποτε ζήτημα (εἰρήνη, πείνα, ἐκτρώσεις, ἀνεργία κ.λπ.) δὲν φθάνει μόνο του. Συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ἄλλες πληροφορίες, πὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ σχολεῖο, τὴν οἰκογένεια, τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, οἱ ὅποιες δὲν εἶναι πάντοτε ἔναρμονισμένες.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, στὴν ἐπιλογή τῶν πληροφοριῶν, ὁ ρόλος τοῦ ποιμένος ἢ τῆς Ἐκκλησίας γενικὰ πὺ ἀπευθύνει ἕνα μήνυμα εἶναι σημαντικός. Θὰ βοηθήσει τοὺς πιστοὺς νὰ συμπληρώσουν τὶς ἐλλείψεις, νὰ διορθώσουν τυχὸν λανθασμένες πληροφορίες ἢ προκαταλήψεις καὶ πρὸ παντὸς νὰ ἐπιτύχουν μίαν ἄρμονικὴ καὶ ὀλοκληρωμένη σύνθεση ὄλων τῶν διαστάσεων τοῦ θέματος πὺ τοὺς ἀπασχολεῖ. Ὁ ρόλος του κυρίως δὲν θὰ συνίσταται τόσο στὸ νὰ τοὺς δώσει μία λύση ἢ λύσεις, ὅσο νὰ τοὺς βοηθήσει νὰ διακρίνουν ἀνάμεσα σὲ τόσες συσσωρευμένες ἀντιφατικὲς πληροφορίες καὶ νὰ κάνουν τὴν κατάλληλη ἐπιλογή. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ ἀσκῆσουν οἱ πιστοὶ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴ συνείδησή τους στὴ **λήψη ἀποφάσεων**.

5. *Ἀμφίδρομη ἐπικοινωνία*

Ὅσο προσεκτικός, ὅμως, πρέπει νὰ εἶναι ὁ ποιμένας στὴ μετάδοση τῶν δικῶν του πληροφοριῶν, ἄλλο τόσο πρέπει νὰ λαμβάνει ὑπόψη καὶ τὴν ἀντίστροφη κίνηση. Σὲ κάθε μεταβίβαση πληροφοριῶν ὑπάρχει καὶ μετάδοση ἀπὸ τὸν ἀποδέκτη πρὸς τὴ διεύθυνση τοῦ ἐκπέμποντος. Ἡ ἐπικοινωνία εἶναι ἀμφίδρομη, ἢ πληροφορία δὲν κινεῖται σὲ μονοδρόμους.

Οἱ πληροφορίες πὺ προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἀποδέκτες τοῦ μηνύματος εἶναι πολύτιμες γιὰτὶ συμβάλλουν στὴν καλλίτερη γνωριμία ἀπὸ τὸν ποιμένα τῶν πιστῶν, μὲ τοὺς ὁποίους ἔρχεται σὲ ἐπαφή. Προσεκτικὴ παρατήρηση τῶν πληροφοριῶν αὐτῶν θὰ εἶναι πρὸς ὄφελος τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου γιὰτὶ θὰ δοθεῖ ἡ δυνατότητα στὸν ποιμένα νὰ παρατηρήσει τὴν διαγωγή, τὶς ἀντιδράσεις τῶν πιστῶν, ὥστε νὰ βελτιώνει τὴν ἀντίστοιχη στάση καὶ συμπεριφορὰ του καθὼς καὶ τὶς δυνατότητες διοχετεύσεως τοῦ μηνύματος.

«Ἐνὸς δὲ ἔστι χρεία»

Ὅπωςδήποτε, τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀναφέραμε ἀπὸ τὶς ἐπιστῆμες τῆς ἐπικοινωνίας δὲν ἀρκοῦν ἀπὸ μόνα τοὺς γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν ποιμένων καὶ ποιμαινομένων. Εἶναι σημεῖα στηρίξεως, ἕνας ὀδηγητικὸς μίτος γιὰ νὰ μὴ χαθοῦμε στὸν λαβύρινθο τῶν πληροφοριῶν. Ἄν πάσχει ἀπὸ κάτι ἢ ἀνθρωπότητα καὶ ὁ ἀνθρώπινος διάλογος δὲν εἶναι τόσο ἀπὸ ἔλλειψη πληροφοριῶν ὅσο ἀπὸ τὴν μὴ ἀνάδυση στὴ μνήμη τῆς κατάλληλης πληροφορίας τὴν κατάλληλη στιγμή. Ἐδῶ, ὁ ποιμένας εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταστοιχειῶναι τὰ στοιχεῖα ποὺ προσλαμβάνει ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ δρᾷ ὡς «ὑπολογιστής», ποὺ ἐξάγει πρὸς χρῆση ἀπὸ τὴ «μνήμη» τοῦ νεώτερες καὶ παλαιότερες πληροφορίες (βλ. Ματθαίου 13, 52).

Γι' αὐτό, ὅμως, θὰ ἀπαιτηθεῖ, πέρα ἀπὸ τὴν τήρηση τῶν ἀναφερθέντων «κανόνων ἐπικοινωνίας», ἡ ἐσωτερικὴ πεποίθηση καὶ πίστη τοῦ ποιμένα πρὸς τὸ προσφερόμενο μήνυμα. Τότε, καὶ ἡ σιωπὴ ἀκόμα εἶναι ἐπικοινωνία καθὼς μᾶς ὑπενθυμίζει ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος: «Ἄμεινον ἔστιν σιωπᾶν καὶ εἶναι ἢ λαλοῦντα μὴ εἶναι»¹.

Σὲ τέτοιες, ὅμως, περιπτώσεις εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ προχωρήσει ὁ ποιμένας στὴν προφορὰ καὶ διατύπωση τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος: «Πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν» (Β' Κορινθίους 4, 13).

Τότε λύνονται τὰ χέρια καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ ποιμένου καὶ ἐπικοινωνεῖ πειστικὰ καὶ μὲ πεποίθηση ἐνεργοποιώντας κάθε πρόσφορο μέσο.

Δικαίωμα ἢ καὶ καθῆκον ἢ ἀπάντηση στὶς προκλήσεις;

Ἕνα ζήτημα, βέβαια, ποὺ ἀνακύπτει εἶναι, ἂν κατ' ἀρχὴν, εὐκαίρως ἢ ἀκαίρως, μποροῦμε ἢ καὶ ὀφείλουμε νὰ ἀπαντᾶμε στὶς προκλήσεις. Ἐδῶ, βέβαια, ἡ Ἐκκλησία, οἱ ἡγέτες Της καὶ ὁ κάθε ποιμένας ἢ καὶ τὰ λαϊκὰ μέλη Της ὀφείλουν νὰ διακρίνουν τὶς περιστάσεις γιὰ τὸ *ἂν καὶ πότε* χρειάζεται ἢ ἀπαιτεῖται νὰ ἀπαντήσῃ στὶς κατηγορίες, στὶς αἰτιάσεις ἢ ἀκόμη καὶ στοὺς ἐπαίνους ποὺ ἀπευθύνονται σ' Αὐτὴν ἢ σὲ ἐκπροσώπους Της.

¹ Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐφεσίους XV, 1, «Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων» (ΒΕΠΕΣ) 2, σ. 267.

Είναι αναγκαία μία μαθητεία στην ιστορία της Εκκλησίας αρχής γενομένης από τὰ Εὐαγγέλια, τὶς Πράξεις τῶν Αποστόλων, τὶς Ἐπιστολές κ.λπ. γιὰ νὰ δοῦμε διαφόρου τύπου στάσεις.

Γιὰ παράδειγμα:

- Ἀπὸ τὴν μίαν ἐντυπωσιάζει ἡ στάση τοῦ Ἰησοῦ ὅταν παρεμβαίνει γιὰ νὰ καταδικάσει καὶ νὰ ἐκδιώξει μὲ τρόπο βίαιο τοὺς ἐμπόρους ἀπὸ τὸ Ναὸ τοῦ Σολομῶντος, ποὺ ἐποίησαν τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς Του οἶκον ἐμπορίου (Ἰωάννου 2, 14-16).
- Ἀπὸ τὴν ἄλλη μᾶς κάνει νὰ διερωτώμεθα ὡς πρὸς τὶς συνέπειες ἢ σιωπηλὴν τρόπον τινὰ διαμαρτυρία Του ἐνώπιον τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῦ Πιλάτου. «Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο» (Ματθαίου 27, 12), ἔτσι ὥστε ν' ἀπορεῖ ὁ Πιλάτος καὶ ἀπευθύνοντάς Του τὸν λόγο νὰ τὸν ἐρωτᾷ: «οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσι;» (στίχος 13). Ἡ σιωπὴ Του, ὅμως, ἔκρινε ὅτι ἦταν ἡ πλέον ἐνδεδειγμένη ἀπάντηση στὴ δεδομένη στιγμή: «καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲν ἑν ῥῆμα ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν» (στίχος 14).
- Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν Ἀθήνα (Πράξεις 17, 16-34) ὑπερασπίζεται τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία χρησιμοποιώντας ὡς ἀφορμὴ προσεγγίσεως τὸν βωμὸν τὸν ἀφιερωμένο στὸν ἄγνωστο θεὸ γιὰ «ἀπολογία τοῦ Εὐαγγελίου» καὶ νὰ ἀναγγεῖλει ὅπως ἀργότερα καὶ στοὺς Κορινθίους τὸ σωτήριον σχέδιον τοῦ θεοῦ χωρὶς ὑψηλὴν ρητορικὴ τέχνη ἢ ἀνθρώπινη σοφία γιὰ τὸ σκοπὸς τοῦ δὲν ἦταν νὰ τοὺς κάνει νὰ γνωρίσουν κάτι ἄλλο, παρὰ μόνον τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ μάλιστα ἐσταυρωμένο πλην ὅμως καὶ ἀναστάντα (πρβλ. 1 Κορινθίους 1, 18 - 2, 2).

Εἰκονογραφικὸ σχόλιο προδιαγεγραμμένης εὐαισθησίας

Ἰδεώδη διαζωγράφισις τῆς «ἀπολογίας» τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στὸν Ἄρειον Πάγον τῶν Ἀθηναίων βλέπουμε στὴν εἰκόνα ποὺ εἶναι ἀποτυπωμένη στὸ Πρόγραμμα τῆς Ἡμερίδος καὶ ποὺ κοσμεῖ ὡς τοιχογραφία τὴν εἴσοδον τοῦ Συνοδικοῦ Μεγάρου. Ἐκεῖ μάλιστα κατὰ κάποιον τρόπο μπορούμε νὰ παρατηρήσουμε καὶ νὰ διακρίνουμε τὴν προδιαγεγραμμένην εὐαισθησίαν, γιὰ τὴν ὁποία κάναμε λόγο

προηγούμενως, τῶν ποικίλων ἀκροατῶν ποὺ παρακολούθησαν τὴν ὁμιλία:

- τῶν σκεπτομένων·
- τῶν συ-σκεπτομένων·
- τῶν σκεπτικιστῶν·
- τῶν ἀμφιβαλλόντων·
- τῶν ἀποδεχομένων μὲ ἀνακούφιση τὸ μήνυμα·
- ἀκόμη καὶ τῶν ἐναντιουμένων.

Ἐναπόκειται στὴ δική σας διακριτικὴ δυνατότητα νὰ ἀφαιρέσετε ἢ καὶ νὰ προσθέσετε καὶ ἄλλες κατηγορίες προσώπων ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ ἐγὼ μόλις περιέγραψα. Νομίζετε ὅτι μία «πινακοθήκη» σημερινῶν ἀκροατῶν τοῦ λόγου θὰ κατηγοριοποιεῖτο διαφορετικά;

Ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας = γλώσσα ἀγάπης

Πρὸς ὅλους, λοιπόν, αὐτοὺς, μεμονωμένα ἀλλὰ καὶ ὅταν συγκροτοῦνται σὲ κοινωνικὲς ομάδες, κινήσεις, κινήματα, κόμματα, θὰ πρέπει ἡ Ἐκκλησία νὰ ἀπευθύνει τὸν λόγο της.

«Ὁ λόγος αὐτὸς -ὅπως παρατηροῦσε ὁ Χρῆστος Μαλεβίτης στὸ γνωστὸ ὀξυδερκὲς δοκίμιό του («Προδοσία τῶν Ποιμένων», Δυτικά τῆς Ἐδέμ 1990, σ. 191)- ὀφείλει νὰ ἀνανεώνεται, νὰ ἐξελισσεται, νὰ παρακολουθεῖ κατὰ πόδας τοὺς νέους ἐκφραστικούς τρόπους, τὰ νέα συστήματα τῶν ιδεῶν. Καὶ νὰ σπεύδει νὰ συνδέει τὸν λόγο τῆς «σωτηρίας τῆς ψυχῆς» -τῆς διάσωσης τοῦ προσώπου- μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους λόγους ποὺ ἐπικαλοῦνται οἱ ἄνθρωποι τῶν μεταβαλλόμενων καιρῶν...».

«Ἡ θεολογικὴ σκέψη ἐπιβάλλεται... νὰ κοιτάξει μὲ ποια γλώσσα θὰ καταστήσει ἱκανὸ τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο νὰ συνειδητοποιήσῃ τὴν κατάστασή του, νὰ τὸν ἀνυψώσει σὲ εὐρύτερους ὀρίζοντες, ποὺ κορύφωσή τους εἶναι ὁ χριστιανικὸς τρόπος ἐμβίωσης τῆς ἐγκοσμιοτήτας».

Κύρια, ὅμως, φροντίδα της καὶ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ εἶναι καὶ πρέπει, ὅταν ἀπευθύνει τὸν λόγο της ἡ Ἐκκλησία, νὰ «ἀληθεύει ἐν ἀγάπῃ» (Ἐφεσίους 4, 15) νὰ ὁμολογεῖ, δηλαδή, τὴν ἀλήθεια ἐν ἀγάπῃ ποὺ εἶναι καὶ ἡ μοναδικὴ γλώσσα ποὺ μποροῦν νὰ καταλάβουν καὶ νὰ ἐκτιμήσουν οἱ ἄνθρωποι (Γερόντισσα Γαβριηλία). Δυστυχῶς, ὅμως, στὴν κρίση καὶ στὴ δίνη τῶν καιρῶν ποὺ ζοῦμε ἡ γλώσσα τῆς ἀγάπης εἶναι προϊὸν ἐν ἀνεπαρκείᾳ. Ἄς κάνουμε, λοιπόν, κάτι γιὰ νὰ ἀναπληρώσουμε τὴν ἔλλειψη αὐτὴ στὴν «Κοινὴ Ἀγορὰ» τῶν ἀξιῶν μας.

Ἐπιλεγμένη Βιβλιογραφία

- ΓΑΒΡΙΗΛΙΑΣ Μοναχῆς, *Ἡ ἀσκητικὴ τῆς ἀγάπης* (Γερόντισσα Γαβριηλία: 2.10.1897 – 28.3.1992), Ἀθήνα 1996, 502 σ.
- ΓΛΕΖΟΥ Μανώλη, *το φαινομενο της αλλοτριώσης στη γλώσσα*, Ἐκδ. Βέγας, Ἀθήνα 1977, 320 σ.
- ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ, *Ἑλληνικὴ Γλώσσα, Ἀναζητήσεις καὶ συζητήσεις*, Ἐκδ. Καρδαμίτσα, τ. Α' καὶ Β', Ἀθήνα 1984, 384 σ., 1986, 218 σ.
- «Εὐθύνη», ἀφιέρωμα τοῦ τεύχους 456, Δεκεμβρίου 2009, *Οἱ Ἕλληνες σήμερα/ Οἱ Ἕλληνες αὔριο: Ἐλευθερία καὶ Γλώσσα*.
- Hermes statt SMS, Kommunikation in der Antike*. Ἐνδιαφέρουσα Ἐκθεση στὸ Μουσεῖο Ἀρχαιοτήτων τῆς Βασιλείας (Ἑλβετία) γιὰ ἐπικοινωνίες στὴν ἀρχαιότητα, 26 Μαρτίου - 15 Αὐγούστου 2010. Πέραν τοῦ Καταλόγου βλ. καὶ στὸν ιστότοπο:
<http://www.antikenmuseumbasel.ch>
- ΚΑΛΙΟΡΗ Γιάννη Μ., *Ἡ ξύλινη γλώσσα*. Γλωσσικοί, ἱστορικοί καὶ ἰδεολογικοί προσδιορισμοὶ τοῦ ἀριστεροκομματικοῦ ιδιώματος, Ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 1991 (:).
- ΚΟΡΝΑΡΑΚΗ Ἰωάννη Κ., *Ἡ γλώσσα τῆς ἐπικοινωνίας τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν σύγχρονον κόσμον*, Ἐκδ. Ἰ. Μητροπόλεως Ἡλείας, Ἀθήναι 1999, 48 σ.
- ΚΟΥΚΟΥΡΑ Δήμητρας, *Λόγοι Ἐπισκόπων – Περιγραφικὴ Προσέγγιση*, Ἐκδ. Τέρτιος: Σειρὰ Θεολογία, Κατερίνη 2002 (1997), 572 σ.
- ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Στυλιανοῦ Γ., *Θεολογία καὶ γλώσσα*. Ἐμπειρικὴ θεολογία – Συμβατικὴ γλώσσα, Ἐκδ. Παρουσία, Ἀθήνα 1977 [1998], 154 σ.
- ΠΑΡΑΘΗΝΑΣΣΙΟΥ Athanassios N., *The Language of the Church / The Language of the World An Adventure of Communication or Conflict? This paper was presented at the VII International Consultation of Orthodox Theological Schools, organized by «Syndesmos, the World Fellowship of Orthodox Youth», in St. Petersburg, Russia, 20-26 January 1999. Στὸν ιστότοπο τῆς Μυριοβίβλου:
http://www.myriobiblos.gr/texts/english/papathanasiou_language.html*
- ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Ἀλεξάνδρου Μ. , *Ποιμαντικὰ σημεῖα στίξεως καὶ Δυσκολίες ἐπικοινωνίας στοῦ ἰδίου Στιγμιότυπα καὶ περιπλανήσεις σὲ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας*, τεύχος 2, Ἀθήνα 1984, σ. 53-58 καὶ 59-67. Ἐπίσης στὸ περ. «Ἐφημέριος» 1984, σ. 104-105 καὶ 120-122.
- τοῦ ἰδίου, *Ἐπιστήμη καὶ τέχνη τῆς Ποιμαντικῆς*, Ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 1997, σ. 68-72, 96-97.

του ίδιου, Εὐρωπαϊκὸ ἔτος γλωσσῶν, περ. «Ἐφημέριος» 2001, τεύχος 1, σ. 20-21.

ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Ἀλεξάνδρου – Ἀγγελου Ν. ΒΑΛΛΙΑΝΑΤΟΥ,
Πληροφορικὴ Κοινωνικὴ Θεολογία (Διδακτικὲς Σημειώσεις), Ἔκδ.
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 2003, 200 σ.